

HOLA! EEN HOLISTISCHE BENADERING VAN
TAALVERWERVING IN HET BASISONDERWIJS

[BELGIUM]

Dit project werd gefinancierd met de steun van de Europese Commissie. De verantwoordelijkheid voor deze publicatie (mededeling) ligt uitsluitend bij de auteur; de Commissie kan niet aansprakelijk worden gesteld voor het gebruik van de informatie die erin is vervat.

Karine Van Thienen

“De kinderen van het vijfde leerjaar zijn opgewonden. Catherine komt naar hun school om een HOLA! les te geven¹. Ze gaan een kaart voor Moederdag maken. Ze leren rijmpjes maken om het gedicht te vervolledigen. Ze mogen zelf de woordjes kiezen. Catherine spreekt altijd Frans met hen. Ze antwoorden zo veel mogelijk in het Frans, maar ze zeggen heel wat in het Nederlands ook, hun moedertaal. Soms herhalen ze luidop woordjes, uitdrukkingen of zinnestelsels die ze opgevangen hebben. “Superbe!” Een van de kinderen vergist zich in de uitspraak. Catherine laat hem uitspreken. Daarna legt ze hem uit dat het iets heel moeilijks is omdat het anders is dan in het Nederlands. Ze vraagt de kinderen of ze nog verschillen kunnen bedenken met hun moedertaal. Ze vertelt hen wat ze gaan doen zonder al te veel uit te leggen. Ze laat aan de kinderen het initiatief om vragen te stellen. Dat straalt ook vertrouwen in hun kunnen uit. Catherine heeft haar opdracht zo opgebouwd dat de kinderen op elkaar aangewezen zijn voor hulp. Er zijn 15 kinderen in de klas. Catherine heeft 15 assistenten die elkaar verder helpen. Ze leert hen gebruiksklare zinnestelsels om de opdracht tot een goed einde te brengen. Een van de kinderen houdt niet van gedichten. Ze zijn saai. Hij houdt ook niet van accenten in het Frans. Catherine geeft hem een uitdaging: hij zal de accenten in het gedicht tellen. Op het einde van de les krijgt hij het woord: er was maar één accent en de les was niet saai. 15 kaarten voor Moederdag. Allen heel erg mooi. Vijftien gelukkige gezichten? Nee, 16: Catherine vond het enig even hun leerkracht Frans te mogen zijn.”

HOLA! Waarom?

Voor onze jonge Europeanen is het belangrijk talen te kennen. Zo kunnen ze reizen, andere culturen en gebruiken ontdekken, vrienden maken, kortom zich verrijken. Talenkennis is een van de prioritaire doelstellingen in Europa. Recente onderwijshervormingen hebben talensensibilisering en taleninitiatie op de agenda gezet in de klaspraktijk en in de lerarenopleiding, en dit om de toegang tot taalleren gemakkelijker te maken. Nieuwe wegen naar gelijke onderwijskansen en naar inclusie van leerlingen met leerproblemen vergen een andere kwaliteit van het taalonderwijs, om alle leerlingen mee op te nemen in de onderwijs- en vormingsprojecten.

We hebben allen onze tradities in het taalonderwijs, en we zijn er trots op. Het kind dat in zijn eerste vreemdetaalles komt is nog in een fase van natuurlijk leren. Het heeft geleerd zijn wereldje te

¹ Met dank aan mevrouw Viviane De Win, directrice van de Ave Maria school te Vlezenbeek, en aan mevrouw Clara De Bolle, juf van het vijfde leerjaar, dat we bij hen terecht konden voor het uitproberen van Franse HOLA! materialen.

exploreren en op te slaan wat bruikbaar is, volgens de thuis- of omgevingscultuur waarin het leeft. Op school leert het de schoolcultuur die gebaseerd is op weloverwogen overtuigingen. Het leert er dingen die het niet noodzakelijkerwijze elders zou leren, en dit volgens beproefde methodes, vaak erg cognitieve methodes. HOLA wil deze twee werelden, thuis- en schoolwereld, verbinden in een benadering die leerplezier en efficiëntie verzoent.

HOLA! Een uitdaging

De grootste uitdaging voor HOLA! bestaat erin een holistische benadering van het talenonderwijs voor kinderen uit te werken. Wij willen de jonge leerder de kans bieden om de taal te ervaren door ze te gebruiken, en spelenderwijs de taal en de cultuur te ontdekken. Ons vertrekpunt hierbij is de wereld van de jongere, zijn dagdagelijkse realiteit.

HOLA streeft de volgende doelstellingen na.

Eerst en vooral willen we positief inwerken op de motivatie van de jongere door plezier en succes in het leren met elkaar te verbinden, door hem ertoe aan te zetten zichzelf te evalueren en te reflecteren op de impact en de macht die het beheersen van een vreemde taal hem bieden.

Vervolgens willen wij strategieën voor klasmanagement ontwikkelen die de toepassing van onze holistische benadering vergemakkelijken.

Wij willen ook de kans bieden aan leraren die het wensen, om hun taalbeheersing van het Frans bij te werken of te verbeteren door hen immersiekansen te bieden.

Tenslotte willen wij de scholen ondersteunen bij de implementatie door hen strategieën te bieden om de HOLA! praktijk in het dagelijks repertorium van de taalleraren te integreren en door samen na te denken over de vereiste randvoorwaarden om onze aanpak op grote schaal toe te passen.

Om onze doelen te bereiken hebben we didactische en pedagogische principes uitgewerkt die op beproefde theorieën steunen. Wij bouwen verder op onderzoeksresultaten uit de domeinen van de taalverwerving, de werking van het brein, trends en levensstijlen van jongeren en het welbevinden van de leerder. Deze principes worden toegelicht aan de hand van praktijkvoorbeelden die wij “materialen” noemen. Het gaat om verhalen van lesvoorbeelden die in de klas uitgetoetst zijn, gevolgd door een analyse van de HOLA! elementen en een pedagogische fiche. Sommige voorbeelden werden met video opgenomen om het klasmanagement in de verf te zetten. Deze opnames zullen in onze Comeniuscursussen voor taalleraren gebruikt worden. De HOLA producten staan ook op de website van het project: www.holaforkids.be.

Zo vind je onze Franse publicatie, *HOLA! Une approche holistique de l'apprentissage des langues*, en haar Engelse zusje, *A touch of HOLA! A Holistic Approach to Language Learning*, op de website. Beide bieden onze onderliggende theoretische inzichten evenals een verschillend materiaalenset. Zij dienen als smaakmaker voor deelname aan onze Comeniuscursussen voor leraren Frans en Engels. De eerste cursussen worden georganiseerd in Compiègne van 1 tot 7 augustus en van 24 tot 30 oktober 2010 en in Brighton van 20 tot 27 augustus 2010. Zij richten zich tot al wie betrokken is bij het

vreemdetalenonderwijs in de lagere school. Deze cursussen worden jaarlijks herhaald en worden op de projectwebsite aangekondigd.

HOLA! Holistisch

HOLA! is een holistische benadering. Dit wil zeggen dat het de leerder, de leraar, de taal en de wereld in hun globaliteit beschouwt. Het kadert in een visie van gelijke kansenonderwijs. Het wil actief het falen en de demotivatie bestrijden. HOLA! wil positief en optimistisch zijn.

Holistisch staat tegenover analytisch. Een analytische benadering van het talenonderwijs en van taalleren zou erin bestaan de taal in schijfjes op te delen, deze boven elkaar te plaatsen om aldus de taal weer samen te stellen in een progressie die van het eenvoudige vertrekt en eindigt bij het complexe. Ze steunt op de grammatica als eerste principe van democratie: ze stelt de leerder in staat om dingen te zeggen die hij nooit eerder gehoord heeft. Ze geeft dus veel vrijheid aan de leerder. De productie van correcte taaluitingen vergt echter veel tijd, geduld en inzet vanwege de leerling. Een analytische benadering richt zich voornamelijk tot een bepaalde categorie van leerlingen, die men beschouwt als “sterk in talen”.

HOLA! wil zich tot alle leerlingen richten, niet alleen tot de verbaal sterken, maar ook tot wie minder zelfzeker is, tot wie bang is om “fouten” te maken, tot wie moeite heeft om regeltjes uit het hoofd te leren, laat staan om ze toe te passen. De HOLA! leerder wordt aanvaard zoals hij is en gerespecteerd in zijn persoonlijke keuzes. Hij is meer dan een jongere die “correcte zinnnetjes wil produceren”. Hij leert de taal door ze te gebruiken, hij tekent, ontwerpt, laat zijn verbeelding spreken. Zijn emoties worden mee opgenomen. De leraar neemt hem bij de hand, doet hem reflecteren over zijn leerstijlen, zijn gaven en zijn realisaties, om hem te helpen bewust worden van zijn eigen persoon en om hem zelfvertrouwen te geven. Hij kiest, onderhandelt, zet zich in. Zijn basisbehoeften aan relatie, competentie en autonomie worden erkend. Inderdaad, hij wil een goede relatie hebben met zijn leraar: hij wil zich erkend en gewaardeerd voelen en als competent gezien worden; verder heeft hij een stukje vitale levensruimte nodig waarbinnen hij een aantal keuzes kan maken. Aan de hand van aangepaste leerstrategieën helpt de leraar hem zichzelf te realiseren zoals hij zich kiest, valoriseert hij zijn gaven en zijn capaciteiten, toont hij hem hoe hij vordert. Zo leidt hij hem tot zelfstandigheid als leerder.

De taal die hij leert wordt eveneens in haar globaliteit beschouwd. Zij bestaat uit verschillende lagen. De binnenste laag is die van de linguïstische elementen die aan de basis van de taal liggen: concepten, morfologie, syntactische structuren en elementen van fonologie. Hier rond bevindt zich de tweede laag van de “tekst”. De discursieve laag bepaalt hoe de micro-elementen van de binnenste laag een mondelinge of schriftelijke tekst vormen volgens conventies die beheerd worden door het systeem en de traditie van de taal. Rond deze discursieve taal hebben we de derde laag van de pragmatiek. De taal dient namelijk om impact te hebben op de ander. Hoe overtuigen, zichzelf of de ander in zijn tekst plaatsen, zich tot de ander richten, hem verleiden, wegduwen, hoe uitdrukken dat men iets graag heeft of niet... De buitenste laag is die van de cultuur, die van de conventies die in een bepaalde groep mensen gelden. Als de jongere tot een groep wil toetreden of zich wil integreren, dan zal hij zich de gebruiken eigen maken die zich daar voordoen. Assertiviteit en pragmatiek zullen hem ondersteunen indien hij verkiest om wat afstand te nemen zonder buiten de groep te vallen.

De HOLA! benadering opteert voor “formulaïsche taal”, dit wil zeggen voor het leren van taalbrokken die het kind weer kan inzetten in eigen producties. In het Engels noemt men dit “chunk learning”. Aan de taal blootgesteld aan de hand van rijmpjes, liedjes, kinderverhaaltjes doet het kind zijn intrede in het universum van de andere taal. Het zal eerst uitdrukkingen en geprefabriceerde taaluitingen leren die hij kan teruggebruiken om uit te drukken wat voor hem belangrijk is. Na enige tijd, wanneer het een zeker Frans corpus opgeslagen heeft zal het stukken van taaluitingen analyseren om er de regelmatigheden uit af te leiden. De eerste grammaticale regels zullen zich dus aandienen op het ogenblik dat de jongere de nodige rijpheid zal verworven hebben om ze te kunnen internaliseren.

De HOLA! wereld verwijst naar de omgeving van de jonge leerder. De taal die hij leert dekt het deel van het universum waar hij zich thuis voelt evenals het deel dat hij wil ontdekken. Authenticiteit is belangrijk in deze wereld: het is de wereld van de jongere met zijn belangstellingsgebieden, zijn technologieën, zijn media, zijn behoeften om te communiceren en te exploreren, zijn behoefte aan informatie. Via “authentieke” ervaringen komt het kind ertoe het stadium van de stereotiepen achter zich te laten om de gebruiker van de doektaal te zien als een menselijk wezen dat deels gelijkend, deels verschillend van hem is.

Om een dergelijk leer- en onderwijsproces op te zetten heeft HOLA! een leraar nodig die zich volledig geeft. Hij draagt alle leerlingen in zijn hart, hij ziet hun specifieke gaven en de bijdrage die zij aan de groep kunnen leveren. Hij plant, geeft onderricht en structureert, hij gedraagt zich als een medeplichtige en bondgenoot in het vreemdtaalleerproces. Hij faciliteert, moedigt aan, animeert, gidst, stelt vragen, observeert, nodigt uit tot reflectie... Hij ontpopt zich als een modelleerder die zijn eigen strategieën voor taalleren en probleemoplossing expliciteert. Hij is flexibel, reflectief en voelt zich thuis in de taal die hij de kinderen aanleert. Hij bouwt voor de jongere een rijke en veilige omgeving waar deze op eigen ritme kan vooruitgaan. Alvorens tussen te komen of uit te leggen boort hij alle mogelijke bronnen aan die de leerders hem kunnen leveren. Hij verbindt de jongeren onderling opdat ze elkaars talenten zouden ontdekken en leren. De taalklas wordt zo een veilige plaats waar de meest verschillende talenten elkaar ontmoeten en in elkaar vervlochten geraken om een nog rijker cocktail aan te bieden. De ontdekking en exploratie van het kind halen het op de uitleg van de leraar.

“Een holistische aanpak is een benadering van les geven en leren die de leerder als een geheel, als een totale persoon beschouwt. Een globale benadering van taalleren laat de leerder toe zich veilig en gelukkig te voelen in interacties met echte mensen en het echte leven conform wie hij/zij kiest te zijn, en dit op een ritme dat zijn/haar individuele potentieel maximaliseert. Dit impliceert talenonderwijs en taal leren waarbij de leerder mag ontdekken, voelen, verbeelden en taal gebruiken. Taal wordt hier gezien als voertuig van cultuur en als een middel tot socialisatie.”

(Michael O'Neill, HOLA! Brussel, oktober 2007)

HOLA! Evaluatie

Wij beschikken over heel wat evaluatie-instrumenten, zowel summatief als formatief. Om een nieuwe benadering te introduceren is het cruciaal om ook over aangepaste instrumenten te beschikken die

toelaten de doelstellingen te evalueren. De HOLA! evaluatie is per definitie formatief: evaluatie voor het leren en evaluatie als leermiddel. Zij wil tegelijk de situatie van het ogenblik als de volgende stappen verhelderen.

HOLA! wil holistisch zijn, haar evaluatie dus ook. Ze wil de leerder, de taal en het universum van het kind in hun globaliteit vatten. Hierom zal zij de vorderingen in kennen, kunnen, kunnen zijn, kunnen samen zijn en kunnen leven mee opnemen om beter te kunnen dromen van wat de vervolgweg is naar het universum waartoe wij je uitnodigen.

HOLA! Portfolio

Elk onderwijssysteem heeft zijn specifieke vereisten op het gebied van evaluatie. Sommige landen hebben centrale examens. Anderen laten het aan de school over om examens te organiseren volgens min of meer strikte richtlijnen. In dat geval hebben zij inspectiesystemen opgezet om de beslissingen te valideren. De huidige tendens bestaat erin auto-evaluatie van scholen te promoten. HOLA! wil alle systemen insluiten. Vandaar opteren wij voor de flexibele benadering van het portfolio. In het HOLA! universum is het portfolio een interactie tussen verschillende partijen – leerders, leraren, school, ouders en andere bondgenoten in het leren –, die zich inspireert op een inclusieve en transparante pedagogie. Het portfolio verwijst naar een manier van samen zijn en leren die neerkomt op een manier van ademen in de klas. Het gaat om een evaluatiecultuur in respect van de leerder en met oog voor wat hij al kan, die de leerder met zichzelf vergelijkt over een bepaalde tijdsspanne. Het gaat erom de leerder bewust te maken van wat hij al verworven heeft en hoe, van zijn vorderingen en de vervolgstappen die zich aandienen. De verworvenheden worden gevierd en worden weer inzet als springplank naar motivatie om verder te ontdekken.

HOLA! Criteria

HOLA wil mee bijdragen tot het opsporen van de leerwinst en de nieuwe verworvenheden weer inzetten in het vervolgtraject. De benadering wil echter ook in middelen voor zelfevaluatie en reflectie-instrumenten voorzien ten behoeve van de leraar, om te meten in hoeverre zijn onderwijspraktijk ook echt holistisch is. Hiervoor hebben wij criteria, modellen en vragenlijsten ontwikkeld die ons kunnen informeren over het holistisch gehalte van de lespraktijk. Wij vernoemen hier enkele van de meest fundamentele principes van onze benadering.

Een eerste principe bestaat erin dat de leerder van bij de aanvang weet welk eindproduct hij zal verwezenlijken en hoe dit product bijdraagt tot een betere aansluiting bij de gesprekspartner en tegelijk tot een rijkere zelfontplooiing. Het eindproduct behoort steeds tot het universum van de jongere en maakt van hem een beter taalgebruiker.

Een tweede principe is de focus op het taalsysteem. Het gaat er niet om micro-elementen zoals woorden, structuren of klanken, die een louter instrumentele waarde hebben, onder de knie te krijgen. De leerder leert een maaltijd bestellen in een restaurant, een verjaardagsfeestje organiseren of een kaart voor Moederdag maken vanuit modellen uit het dagelijkse leven. Hij begint met zijn voorkennis te mobiliseren, d.w.z. zijn vroegere ervaringen op te roepen, en hij ontdekt de taalkundige materialen pas terwijl hij zijn taak uitvoert, bewust van wat hij nodig heeft om zijn uitdaging tot een goed einde te brengen. Zijn aanpak is gefocust op de communicatie, op de behoefte om betekenis te produceren. Wanneer hij het nodig heeft verdiept hij zich in de verwerving van de ontbrekende kenniselementen, om zich beter te kunnen uitdrukken in de context van de gegeven opdracht. Van het geheel naar de delen en weer terug naar het geheel, dat is de procedure bij een holistische benadering.

De blootstelling aan de taal gebeurt aan de hand van authentieke taal die hem door de leraar voorgelegd wordt, of door een klasgenootje dat de taal al van thuis beheerst. De leraar ondersteunt de verbale boodschap met allerhande gebaren, illustraties, bewegingen en tekens. Een gepaste selectie van rijmpjes, liedjes, verhalen die de jongere al kent in zijn moedertaal, of verhalen met veel herhalingen maken het mogelijk om met authentieke documenten te werken. Om in het echte leven te kunnen functioneren is het belangrijk dat het kind beseft dat het niet alles moet begrijpen, dat het best betekenis kan opbouwen vanuit de sprokkels die het meekrijgt. Zo kan de jongere al vroeg naar het weerbericht kijken om zijn rugzak gereed te maken voor zijn scoutkamp zonder alle details te begrijpen. Ontdekkingsstrategieën kunnen hem hierbij helpen, en het is OK als hij zo ver gaat als hij al kan.

Materialen kunnen mooi ogen op papier, het gaat om het gebruik in de klas. Onze HOLA! publicaties dienen als smaakmaker voor onze HOLA! cursussen, waarvoor je een Comeniusbeurs kan aanvragen bij je Nationaal Agentschap. Van de deelnemers aan deze Comeniuscursussen verwachten wij dat zij op het einde van de intensieve trainingsweek inzicht verworven hebben in de HOLA! principes en aanpak, dat zij hun eigen materialen kunnen aanpassen aan de HOLA! benadering en dat zij zelf "holistische" lessen kunnen ontwerpen. Daarbij krijgen zij de gelegenheid om zelf een Frans of een Engels taalbad te nemen, respectievelijk in Compiègne en in Brighton. Bovendien kunnen zij van hun verblijf in het buitenland gebruik maken om op zoek te gaan naar 'documents authentiques' waarmee zij hun klas en hun praktijk kunnen aankleden. Tijdens de cursus werken wij ook met video-opnames van HOLA! lessen om het klasmanagement, de holistische kenmerken en hun impact dieper te bespreken. En uiteraard wordt elk deelnemer uitgenodigd om met een cursusportfolio te werken.